

KISS LÁSZLÓ-BÉRCZESI RÓBERT

Én meg az
Ének

KISS LÁSZLÓ–BÉRCZESI RÓBERT

Én meg az

Ének ↑

BEHÚZOTT SZÁRNYÚ FELFELÉ ZUHANÁS

ATHENAEUM

Copyright © Kiss László, Bérczesi Róbert, 2019

Minden jog fenntartva.

A könyv megírása idején Kiss László
NKA-ösztöndíjban részesült.

Nemzeti Kulturális Alap

Kiadta az Athenaeum Kiadó,
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

1086 Budapest, Dankó u. 4–8.

Tel.: 1-235-5030

www.athenaeum.hu

www.facebook.com/athenaeumkiado

athenaeumkiado2012@gmail.com

ISBN 978 963 293 815 8

Felelős kiadó: Szabó Tibor Benjámín

Felelős szerkesztő: Besze Barbara

Szerkesztő: Kal Pintér Mihály

Műszaki vezető: Drótos Szilvia

Borítóterv: Medgyesi Ferenc

Nyomdai előkészítés: Tóth Viktor

ELŐSZÓ

Amikor Lacival elkezdtek írni ezt a könyvet, kicsit furcsának találtam, hogy negyvenkét évesen memoárt írnak, hiszen jó esetben még hátravan az életéből jó néhány év. Ilyen visszaemlékezéseket, életösszegző regényeket általában nyugdíjaskorú, de minimum középkoruk végén járó emberek írnak. Ezt őszintén szólva még most is furcsállom, de már nincs mit tenni: a könyv elkészült. Remélem, a benne foglaltak jó szolgálatot tesznek majd a jövő gyermekeinek, akik feltehetően már maguktól lesznek annyira bölcsek és okosak, hogy képesek lesznek tanulni a számtalan hibából, amit az életem során elkövettem. Ha mégsem, akkor legalább egy olvasmányos történettel, néhány óra kikapcsolódással gazdagodhatnak.

Számomra már a munkánk legelején világos volt, hogy könyvet nagyon kevesek életéről írnak, és arról a kevés emberről is általában csak egyet, így hát igyekeztem mindvégig úgy fogalmazni, hogy minden szótag, rag és névelő a helyén legyen, vagy ha nincs ott, akkor a helyére kerüljön.

Sok jó sztori és sok érdekes ember kimaradt ebből a könyvből, de ez egyelőre csupán valószínű, nem tudom biztosan, mert még nem jutottak az eszembe.

Hogy mit hoz a jövő, nem tudhatom. Nemrégiben az idegen szavak szótárában rábukkantam egy érdekes kifejezésre, amit ki is jegyzeteltem: *remontálás*. Azt jelenti, hogy „a fővirágzás utáni újbóli virágzás”. Remélem, hogy mi is megélünk valami hasonlót, de hogyha mégsem, akkor sem leszek mérges Istenre, vagy a Sorsra, és senki másra, mert minden erőmmel azon vagyok, hogy amikor majd el kell hagynom ezt a világot, akkor úgy távozzak belőle, hogy senkinek sem tartozom semmivel, nekem sem tartozik senki semmivel, és akkor majd elmondhatom, hogy sem a tetteimben, sem a szavaimban, de még a gondolataimban sincsen más, csak kedvesség, azt ugyanis régóta tudom, hogy ez, mármint a kedvesség a legfontosabb dolog a világon.

I.

Nehéz a gyerekkoromról beszélni, mivel alig emlékszem belőle valamire, folyamatos emlékképeim csak tizennégy éves koromtól vannak. Ismerek embereket, akik hároméves koruktól fel tudják idézni az életüket, ami szerintem nem egy hétköznapi képesség, de azért az se normális, hogy én csak a késő általános iskolás éveimtől emlékszem huzamosabb ideig tartó dolgokra. Abban egészen biztos vagyok, hogy a természetem, a modorom miatt számtalan trauma érhetett gyerekkoromban, talán el is temettem ezeket magamban, hiszen olyan embernek születtem, aki számára nem a pozitív élmények voltak az alapvetőek. Nekem el kellett sajátítanom azt a tudást, hogy ne a rosszat és a borúsat lássam meg a világból, hanem képes legyek kiszűrni és felismerni a jót is. Ma már azt is tudom, hogy van bennem egy minimális autizmus, de túl egyszerű lenne erre fogni mindazt, ami velem történt, vagy azt, ahogyan másokkal viselkedtem. Gyerekkoromból szinte egyetlen kellemes emléket sem tudok felidézni, vagy azért, mert engem bántottak meg, ami miatt persze vé-

rig sértődtem, vagy azért, mert sokszor a szándékaim ellenére én bántottam meg másokat, és csak utólag látom, milyen modortalanul, olykor kifejezetten gonoszul bántam azokkal az emberekkel, akik ezt nem értelmelték volna meg. Serdülőkoromtól kezdve igen sokat kellett dolgoznom azon, hogy képes legyek úrrá lenni a természetemen, amit a Sorstól kaptam, vagy örököltem, amennyire ugyanis tudom, édesapám sem volt egy könnyen kezelhető ember.

Anyu mesélte, hogy amikor megszülettem, a nővérek a csodámra jártak: ebből a piciből biztosan zongorista lesz, vagy valami ilyesmi, de mindenképpen művész. Másképpen is festettem, mint a kis kortársaim: négy és fél kilóval jöttem a világra, kövér, dús hajú, tejfölszőke kisgyerek voltam, nagy szemekkel, akár a reneszánsz freskókon látható puttók. Olyan hurkáim voltak, mint-ha damillal húzták volna össze a kezem-lábam. Anyu egyébként valószínűleg lányt akart, mert egy ideig úgy is öltöztetett, ahogyan a kislányokat szokás, például pöttyös sapkát nyomott a fejembe. Elmondása szerint egyszer odalépett hozzá valaki az utcán, és rábökött a babakocsira: „milyen gyönyörű ez a kislány!”, amire Anyu azt felelte: „nem lány, hanem kisfiú”. Erre a hölgy összecsapta a két kezét, és azt mondta: „akkor még szebb!”. Máskor azon csodálkoztak, milyen mogorván-mérgesen nézek ki a fejből. Anyu egy kicsit szégyellte is, hogy mindig ilyen durcás képet vágok, ezért egy idő után arra fogta, hogy éppen éhes vagyok, vagy álmos, vagy épp most ébredtem fel. A fintorok, a morcos arckifejezés

végigkísérte az életem, főleg a drogos korszakomban vágtam olyan pofákat, amelyeken többen megütköztek. Én is csak később figyeltem fel rá, hogy gondolkodás közben kifejezetten mérgesnek tűnök: összehúrom a szemöldököm, ráncolom a homlokom, amikor meg mosolyogni próbálok – különösen két-három alvás nélküli nap után –, gúnyos vigyor ül ki az arcomra. Nem elég az amúgy sem egyszerű természetem, még a mimikám is félreérthetővé teszi a viselkedésem.

Egy távoli rokonom foglalkozik a családjunk történetével, az ő kutatási eredményei alapján néhány éve én is kutatni kezdtem a származásomat, különösen, ami az apai vonalat illeti. Békés megyei vérből való vagyok, majdnem száz százalékig. Apai üknagyapám az 1849-es fegyverletétel helyszínén, Világoson született, amely ma Románia területén fekszik. Dédnagymamám, Puczko Anna és a dédnagypapám, Orovecz József mindketten annak a hentescsaládnak az alapítói, amely a Stéberl családdal kiegészülve valóságos hentesdinasztiát hozott létre Gyulán, több üzletük volt szerte a városban. A *Gyula története* sorozatban is szerepelnek, méltón őrzi emléküket a város. Apai nagymamámtól, Ica Mamától tudom, hogy amikor a második világháború végén bejöttek az oroszok, fegyvert szegeztek dédnagypapám mellkasához, és az egész családot arra kényszerítették, hogy hagyja el a házat. Egy kis vityillóba költöztették őket, az államosítás folyamán pedig elvették az összes üzletüket. Dédnagypapám, szegény, két évre rá meg is halt, nagymamám azt mondta, hogy megfázott

egy vadászaton, de szerintem biztos, hogy a családot ért tragédia is közrejátszott ebben.

Apai nagyapám, Bércesi Pál román származású, eredetileg Albnak hívták, ezért a név magyarosításakor egy egyszerű fordítással akár Fehér is lehetett volna a családnevünk. A családi legenda szerint két névkérelmet nyújtottak be: az Almásit és a Deresit. Az előbbit a grófi család miatt azonnal elutasította a hivatal, a másikat meg nem találták eléggé magyarosnak, ráadásul felróták nekik, hogy nem három nevet adtak be, ahogyan azt hivatalosan előírták. Így lett nagyapám végül Bércesi Pál, majd – miután én is elneveztem őt – Pali Tata. Orovecz Ilona, a ma is élő, nyolcvanhét éves Ica Mamám és Pali Tata házasságából született édesapám, Bércesi Róbert. Az ő személyi igazolványában később a vezetéknev valamiért kiegészült egy z-vel, így engem már Bérczesi Róbertként anyakönyveztek.

Édesanyám kelet-alföldi parasztcsalád sarja, a Vésztő melletti Vadas Tanyán született, Szombati Margit, azaz Mamcsa és Kiss Gergely, azaz Vésztői Papa második gyermekeként látta meg a napvilágot. Bátyja, Gergő kilenc évvel idősebb nála.

Édesanyám és édesapám is ugyanabban az évben, ugyanabban a hónapban és ugyanazon napon született, 1955. február 19-én. Én ugyan nem hiszek már annyira az ezotériában, mint régebben, de biztosan lenne, aki valamiféle misztikus jelentőséget tulajdonítana ennek a különös egybeesésnek, és talán a szüleim sem voltak ezzel másként, amikor tizenkilenc évesen egymásra

találtak. Ha így volt, ha nem, születésem után fél vagy háromnegyed évvel elváltak útjaik. Addig Ica Mamánál és Pali Tatánál laktak Gyulán, a Kuznyeck – ma Honvéd – lakótelepen, ahol Ica Mama most is él. Miután elváltak, Anyu visszaköltözött Vésztőre, Mamcsához, aki nagyon kedves asszony volt, nagyon szerettem, sajnos már nincs közöttünk. Ő később a Csökmőhöz tartozó Kórósszigetre költözött, és egy idő után mi is követtük ebbe a kis zsákfaluba, ahová naponta jó, ha kétszer jár a busz. Az ember leszáll, elindul befelé egy hosszú, kacs-karingós, keskeny úton, majd megérkezik egy világtól elzárt, kórók övezte kis szigetre – na, az Kóróssziget. Egy évvel később Komlóra költöztünk, de minden nyáron visszajártunk Mamcsáékhoz, egészen addig, amíg gimnáziumba nem mentem.

A kertünk végében, a dinnyeföldön túl húzódott az Örvös nevű patakocska, amelyen egy szál deszka vitt keresztül. Két bot segítségével lehetett átkelni rajta, hogy elérjünk a tarlóhoz, én azonban egyszer sem mertem átmenni fölötte, mert féltem, hogy elveszítem az egyensúlyomat, és beleesek a vízbe. Sok mindentől féltem egyébként, többek között a madaraktól is. Anyuék sok állatot tartottak, volt három tehenünk, sok malac, rengeteg csirke, kutyák, macskák. Igazi falusi ház, az ilyen házakra jellemző környezettel. De Anyuék főleg libáztak: kétezer libájuk volt, ami számomra a valódi rémálmot jelentette, ki se mertem dugni az orrom a házból. A mai napig megvan ez a madárfóbiám. Japán kakasaink is voltak, akiket elkülönítve kellett tartani,

annyira vadul viselkedtek. A madaraktól való félelmem arra a pillanatra vezethető vissza, amikor egyszer, úgy egy-két éves korom körül bemásztam a tyúkólba, hogy begyűjtsen a tojást, és ahogy benyúltam érte, a nagy kakasunk rémisztő suhanással nekem ugrott, egyenesen az arcomba, amitől rettenetesen megijedtem, kiabáltam, Anyu cibálta le rólam. A későbbiekben inkább odabent a házban olvasgattam egymagamban.

Ahogy azt már említettem, a rengeteg liba mellett volt három tehenünk is: a Bimbó, a Fakó, meg a Móni. Amikor egyszer Gergő kihajtotta őket legelni, az egyikük addig járt elgondolkodva körbe-körbe a fa körül, amelyhez ki volt pányvázva, amíg bele nem fordult az árokba, és meg nem fulladt. Nem nehéz kitalálni, hogy melyikük volt a filozófus: hát persze, hogy a Móni. Embernevet adni egy tehénnek, az bizonyos veszélyekkel járhat. Amúgy esténként volt a fejés, amelyen soha nem vettem részt, az Gergő reszortja volt, aztán vittük a tejet a csarnokba biciklivel, a csomagtartó két oldalán egy-egy ezüst színű kannával, pont olyanokkal, amelyeket később roma zenekarokban láttam viszont, de már hangszerként.

A faluban követendőnek tartottak bizonyos szokásokat, például úgy tartották, hogy egy lány akkor nő fel, hogyha elvágja egy csirke torkát, a fiúk beavatási szertartása pedig a disznótor volt. Engem is kértek egy vágás alkalmával, hogy fogjam meg a szétboncolt állat valamelyik testrészét, és segítsek bevinni. Én egyből a disznó fejére mutattam, hogy az jöhet, és hiába próbáltak a

lelkemre beszélni, hogy sok lesz az nekem, nem tudtak meggyőzni. Kezembe nyomták hát a disznófejet, én meg ugyanazzal a lendülettel meg is tántorodtam, és a nehéz súlytól elveszítve az egyensúlyomat seggre huppantam a sárban. Hát így avatódtam be.

Kórósszigeten ébredtem először öntudatra. Úgy egyéves lehettem, amikor a rózsabokor melletti kerítés drótja felszakította a kezemet, én meg csak néztem a tenyeremből kiserkenő vért, és megfogalmazódott bennem a kérdés: vajon mit is kellene most csinálnom. Azon nyomban érkezett is a válasz: ja, igen, bömbölni. És a következő pillanatban már bömböltem is. Egy másik, ugyancsak korai emlékem egy halálsikoly – a kertünkben virágzó terebélyes rózsabokorról lemetszettek egy szál rózsát, és a vágás pillanatában hallani lehetett a virág éles sikoltását. Megvilágosodásszerűen hasított belém a felismerés, hogy ez a rózsa volt. Ebből tudom biztosan, hogy az volt.

Kóróssziget mindössze három utcából állt, közép-pontját egy repedezett libalegelő képezte az utcácskák találkozásánál, rajta egy kétosztatú épület, amelynek az egyik fele bolt volt, a másik fele pedig kocsmá. A boltban Mamcsa volt az eladó, a fal túlsó oldalán pedig Gergő vitte az italmérést. Ez egyébként később is jellemző volt a családban, anyukám ugyanis mind a mai napig vegyesboltot és kocsmát üzemeltet, az öcsém, Tamás pedig jelenleg egy wellness-szálloda étteremigazgatójaként dolgozik. Persze valahol az is vendéglátás, amit én csinálók, hiszen, ha az embereknek letelik a munkaide-

jük, és szórakozni mennek, számomra akkor kezdődik el a munka. Régebben mindig meghaltam a színpadon, de ma már inkább a szórakozva szórakoztatás elvét követem, vagyis dolgozom, de közben ki is kapcsolódom.

Néhány év múlva a nevelőapám, Hegyesi János, aki egy ideig egy állami gazdaságban tevékenykedett, felcsapott bányásznak, és jelentkezett Komlóra, ahová akkoriban az ország minden részéből várták a dolgozókat. Újból költözni kellett, megint új életet kezdtünk. Négyéves voltam.

Az ország másik végébe kerültem, egy bányászvárosba. Kaptunk egy kétszobás panellakást egy tízeemeletes tömbház ötödik emeletén, részletre kellett kifizetni. Nagy váltás volt, nem is nagyon találtam a helyemet, egészen más volt ez az ipari, urbánus környezet, mint amihez szoktam, az alföldi tágas vidék, amit szintén nem éreztem teljesen a magaménak. Kívülállásomat ékesen bizonyítja, hogy bölcsődébe sem jártam, és az óvodából is hamar kiírtattak.

Ilyen előzmények után kezdtem el az általános iskolát, ahonnan a legelső emlékeim egyike az első fekete pontom. Amint felismertem, hogy az általános iskolában az értékelési rendszer fontos részét képezi, hogy piros meg fekete pontokat osztogatnak, mindjárt arra gondoltam, biztosan nem úszom meg, és a nyolc év alatt legalább egyszer én is megkapom a magam fekete pontját. Amikor az elsőt beírták, úgy éreztem, igen, átestem a tűzkeresztségen: a szeplőtlen nyolc évnek annyi. Nem is ment simán, mindig adódott egy-két akadály. Egyszer

például mindenkinek meg kellett neveznie a példaképét. Legtöbben a szüleiket tartották példaképüknek, én azonban inkább Sherlock Holmest választottam, mi több, az előírásnak megfelelően meg is indokoltam a döntésemet: arról írtam, hogy Sherlock milyen világosan, logikusan gondolkodik, és amikor átgondolja a folyamatokat, rendre ki is deríti a bűntényt, megnevezi a tettest. A megérdemelt jutalom azonban elmaradt, sőt leteremtettek, hogy akiről beszélek, az egy regény szereplője, nekem meg élő embert kellett volna megneveznem. Újabb fekete pont. Pedig Sherlock Holmes igazi példakép lehet bárki számára, leszámítva, mondjuk, a drogozását, de akkor erről én még semmit nem tudtam.

Kevés igazán jó barátom akadt Komlón, velük beszélgettem, képregényeket rajzolgattunk, bandáztunk, különböző játékokat találtunk ki, később eljártunk a tinidiskóba, de volt mindig egy határ, amelyen belülre soha nem engedtem másokat. Akárhonnan nézzük, mindig, minden tekintetben kilógtam a sorból. Előkészítő után édesanyám megpróbált beíratni a komlói Kodály Zoltán Általános Iskola zenei tagozatára, az úgynevezett „z” osztályba, csak hogy a felvételi eljárás során Anyu szerint alapvetően nem a tehetség számított. A felvételire persze elmentünk, és ahogy otthon megbeszéltük, kérdés nélkül elkezdtem énekelni a *Gólya, gólya, gilicét*. Bár azt hiszem, a meghökkent felvételi bizottság megdicsért, hogy ügyes vagyok, végül természetesen nem vettek fel, maradt tehát a Komlói Zeneiskola, ahol két éven keresztül furulyázni tanultam, majd áttértem a trombi-

tára. A trombita nem egy könnyen kezelhető hangszer, nehéz megtanulni rajta játszani. Először szembeállítják az embert egy tükörrel, hogy gyakorolja az úgynevezett prűzölést, vagy brűzölést, azaz le kell feszíteni a két ajkát, hogy aztán sajátos hangot adhassunk ki, így lehet elsajátítani a későbbi fújáshoz szükséges technikát. Ez egy évig tartó gyakorlást jelent, ami után a fúvókás gyakorlás következik, végül maga a hangszer. Amikor kiderült, hogy az ajkam túlságosan vastag a trombita fúvókájához, átírtak tenorkürtre, amely szintén egy rézfúvós hangszer, nagyságrendileg a tuba és a trombita között helyezkedik el. Na, ez már passzolt az ajkamhoz. Attól fogva tenorkürtön játszottam hét éven keresztül, mígnem a gimnáziumban utolért a rock and roll. Ki is iratkoztam a rézfúvós szakról, és áttértem klasszikus gitár szakra, ahol lehúztam ugyan két évet, de mivel a gitártanárom nem engedte, hogy pengetőt használjak – és még le is oltott, hogy mire vágok fel, csak mert van pár saját dalom –, úgy döntöttem, elég volt ebből, autodidakta leszek. Mindig is jellemző volt rám ez a kivagyiság, vagy hogyha bibliai szemszögből nézzük, a kevélység bűne. Küzdök én ellene rendszeren, de a mai napig megmaradt egyik nagyon rossz tulajdonságom ez. A rézfúvósok tettek egyébként egy-két kísérletet arra, hogy visszacsábítsanak – valószínűleg hiány lépett fel náluk, hiszen ki az még rajtam kívül, aki tenorkürtön játszana –, de akkor már más foglalkoztatott: zenekart akartam alapítani.

Kezdetről fogva a saját kis belső világot építgettem, de legalább mire iskolába mentem, megtanultam írni és olvasni. Rajzolgattam, verseket, novellakezdeményeket írtam. Az első versem egy kávéházról szólt, de valamiért szívesebben írtam prózát. Kórösszigeten született az a történetem, amelyben egy társaság tagjai az Etna közelében tanyáznak, ahol megtudják, hogy rövid időn belül kitör a vulkán. Kiszámolják, hogy képtelenek lesznek elmenekülni a hamarosan meginduló láva elől, ezért kitalálják, hogy amilyen gyorsan csak tudnak, még a kitörés előtt felmenekülnek a vulkán kráterének a kürtője alá, meghúzzák magukat egy mélyedésben, ahová nem ér majd el a lávafröccsenés, és addig maradnak ott, amíg el nem múlik a vész. Emlékszem, még egy rajzzal is szemléltettem a kitörés pillanatát. Írtam ezenkívül sci-fi regényeket is, vagyis inkább csak regénykezdeményeket. Mindössze egyetlen mondatra emlékszem az egyikből: „világmindenség – milyen kicsi szó, és mégis milyen nagyot jelent!”. Amikor leírtam, és magamban visszaolvastam, arra gondoltam, hogy hát ez egyáltalán nem is olyan kicsi szó, mármint a *világmindenség*, az egy tök hosszú szó.

Máskor fülhallgatót tettem a fejemre, benyomtam a Voga–Turnovszky duó popparódiáit, de nem a szöveg vagy a paródia érdekelt, inkább a dallamra meg a ritmusra figyeltem, miközben behunyt szemmel álmodtam, azt képzeltem, hogy BMX-szel száguldok, és megmentem az embereket. A végén rendre ugyanarra

a pontra jutottam el, magához az ördöghöz, aki mindig ugyanazt a kérdést tette fel nekem: feláldoznám-e az életemet az anyukám életéért cserébe – és ezen a ponton kínoktól gyötörve mindig elakadtam. Valamiért mindig is fontos volt a számomra, hogy megmentssek másokat, soha nem állt távol tőlem a romantikus áldozatvállalás, pubertáskoromban pedig már úgy végződtek ezek a fantáziálások, hogy esik az eső, fúj a szél, én meg ott fekszem a vihar közepén egy lány karjában, a kamera távolodik, a filmnek vége: „mondjátok meg Scarlettnek, hogy szeretem”. Ha-ha! Önpusztító hősködés, ez volt jellemző rám. A magyar költők verseit olvasgatva is ez az érfelvágós heroizmus maradt meg, amivel szerintem nagy költőink gyakran át is estek a ló túlsó oldalára.

Rajzpályázatokon is indultam. Egyszer egy nemzetközi pályázaton tízezer jelentkező közül nyolcszázaknak állították ki a rajzait, és az enyémet is beválogatták. Anyuék nagyon büszkék voltak rám. A téma a háború volt. Az én rajzomon egycentis katonák ölték egymást egy nagyméretű, A2-es lap alján. Semmi egyéb, csak az óriási üres felület, és a legalul harcoló parányi emberkék. Ez tökéletesen összefoglalja, amit a háborúról most is gondolok. Rengeteg elképzelésem volt, működött a fantáziám. Valamikor a nyolcvanas évek elején futott egy takarékosági reklám a tévében: „jöjjön Walaki, fogy az energia, jöjjön Walaki, szökik a pénz”. A reklámfilmben megénekelte Walaki egy piros kis figura volt, nagy sárga dupla vével a mellkasán. Az ő karakteréből kiindulva

rajzoltam meg képregényben a fekete ruhába öltöztetett Senky alakját, mellkasán egy „S” betűvel. Senky abban különbözött Walakitől, hogy nem takarékoskodásra ösztönzött, hanem inkább módszeresen tönkretette a háztartási gépeket. Nem nyertem vele semmit, pedig szerintem jó ötlet volt. Őszintén szólva, komoly rajzosnak azt tartom, aki úgy rajzol le engem, hogy a képen hasonlítok önmagamra, az ábrázolt alak engem idéz fel, akár karikatúráról, néhány vonalról, akár kidolgozott realiztikus rajzról legyen szó. Én soha nem tudtam úgy megrajzolni egy figurát, hogy oldalról vagy szemből teljesen ugyanaz legyen, mint akiről a rajzot készítettem. Becsülöm, és művésznek tartom azt, aki ilyet tud.

Szorgalmasan kerestem az írásbeli önkifejezés módjait is. Ahogy korábban már mondtam, leginkább egy regényben gondolkodtam, bár azt hiszem, hogy a prózaíráshoz nincs se türelmem, se tehetségem. Vagy a leülepedett élményanyag hiányzik, vagy a szókincsem nem elég gazdag, nem tudom. Hamar kiderült, hogy számomra a dalszerzés jóval testhezállóbb, az a nekem való. Szerintem nagyságrendekkel egyszerűbb megírni egy dalt, mint egy regényt.

Olvasni viszont változatlanul sokat olvasok, általában evés közben, az olvasás és az evés ugyanis szorosan összekapcsolódik nálam. Az életrajzi könyvek a kedvenceim, főleg azok, amelyekben a főhős maga meséli el az élettörténetét egyes szám első személyben, mintha csak egy kocsmai beszélgetést hallgatna az ember. Nagyon szeretem Keith Richards életrajzeit, jók a Beat-

les-könyvek, szeretem Jimi Hendrix életrajzát, a Red Hot Chili Peppersről szóló könyveket, és érdekesnek találok a Nirvana meg a Doors történetét is, mind nagyon tanulságos szöveg, többször is elolvastam, szinte kívülről tudom őket. És persze a képregények. Megvolt a Rejtő-sorozat, az összes *Kockás* és *Hahota*, de például Odüsszeusz és Marco Polo történetét is képregényekből ismertem meg, mint ahogyan a legtöbb gimnáziumi kötelező olvasmányt. Egészen el tudtam merülni bennük. Saját munkákból is komoly gyűjteményt halmoztam fel, ezeket azonban később elgórtam. Szépirodalmat nem is igazán olvastam, talán Salinger *Zabhegyezője* volt az egyetlen kivétel. Megértettem belőle, hogy ami művészet, az valahol megjátszás is, és ezért az egésznek igazából semmi értelme nincs. Nagyon őszinte könyv, leszámol minden pózzal. Bár én nem voltam soha annyira cinikus és keserű, mint Holden, a főhős, mégis sok mindenben igazat adtam neki. Nemrég egy nagyon kedves barátnőmtől megkaptam Salinger életrajzi könyvét a születésnapomra. Érdekes, hogy miután harminckét éves korában megírta a *Zabhegyezőt* – amely egy karcú kis kötet, alig több mint kétszáz oldal –, Salinger mindörökre felhagyott a regényírással, pedig kilencven is elmúlt, amikor meghalt. Novellákat persze publikált, amiket én nem igazán szerettem, de a regényírásról végleg letett, és közben teljesen elzárkózott a külvilágtól, pont úgy, mint a főhőse, akit egyértelműen önmagáról mintázott.

A Bibliával is képregényben találkoztam először.

Az különösen tetszett, hogy amikor a próféták a saját hangjukon szólaltak meg, akkor a szövegbuborék normál betűvel közölte a szavaikat, amikor viszont Isten üzent rajtuk keresztül, a betűket cikornyásan, kacifántos betűtípussal írták. Vagyis ők azok, akik beszélnek, de mégsem ők mondják. Később ennek hatására sokat lapozgattam az eredeti Bibliát is. *A Prédikátor könyve* az egyik kedvencem. Egy különösen bölcs személyről szól, aki egyszerre király, ugyanakkor próféta is. Ebben az az érdekes, hogy a próféták általában szegény emberek voltak, a nélkülözés vezette őket az útkon, de számára megadatott a világi hatalom, és ez a kettőség az életszemléletében is jelentkezett. Elvileg nem kellett volna prófétai kérdéseken gondolkodnia, hátradőlhetett volna, hiszen övé volt a trón, mindent megkaphatott, amit csak akart, mégsem hagyta nyugodni valami. Például az, hogy meg tudja-e valósítani az eszméit a mindennapokban. Jób története már keményebb diónak bizonyult számomra, nehéz olvasmány, eléggé meg is viselt. Úgy érzem, Jób túl sokat szenvedett, túl sokat kínoztta magát, szerintem nem volt értelme ennyi gyötoremnek. Valahol magamra ismertem benne, mármint az önmarcangolásában. Félelmetes, hogy az Ószövetség Istene néha mennyire kegyetlen és bosszúálló tudott lenni, ez már-már összeegyeztethetetlennek tűnik az Újszövetség megbocsátó, jóságos Istenével. „Kutyák fogják fölnyalni innen a véred!”, mondja egy helyen a próféta. Ezek nagyon kemény szavak. És ugyanaz az Isten a forrás. Hiába, mindenki változik.

Én egyébként hívő ember vagyok, amióta csak az eszemet tudom. Kicsi koromtól kezdve mindennap imádkozom, hiszem, hogy Isten létezik, és azt is, hogy ehhez a hithez nem szükséges a Biblia, vagy bármilyen vallás. Azt viszont nem tudom, hogy ez a hit honnan, miből táplálkozik. Biztosan nem csupán neveltetés kérdése, főleg, hogy engem pont nem ilyen szellemben neveltek. Komlón, egy szocialista iparvárosban szó sem lehetett a hit föl vállalt gyakorlásáról, kaptunk viszont látványos május elsejei felvonulásokat, lobogtak a piros-fehér-zöld meg a vörös zászlók. Ott ezek jelentették a mindig csak előre irányuló, építeni törekvő életet. Nem volt hely olyan gondolatoknak, amelyek engem foglalkoztattak. Nagyjából így telt el az első tizennégy évem, többnyire a Mecsekben.